

بررسی نگرش مدیران و کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی ایران به مهارت‌ها و مسئولیت‌های آتی متخصصان علم اطلاعات و دانش‌شناسی

اورانوس تاج‌الدینی^۱، علی سادات موسوی^{۲*}، عادل سلیمانی نژاد^۳

۱. استادیار، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه شهید باهنر کرمان.

۲. کارشناس معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی کرمان، کرمان.

۳. استادیار، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه شهید باهنر کرمان.

تاریخ دریافت: ۹۵/۰۱/۲۸ تاریخ پذیرش: ۹۵/۰۳/۰۷

Study of Iranian university administrators and librarians and information science professionals the skills and knowledge of responsibilities in the future

Oranus Tajedini¹, Ali Sadat-Moosavi^{2*}, Adel Soleimani-Nejad³

1. Assistant Professor, Information Science and Knowledge, Shahid Bahonar University of Kerman.

2. Vice Chancellor of Research & Technology, Kerman University of Medical Sciences, Kerman.

3. Assistant Professor, Information Science and Knowledge, Shahid Bahonar University of Kerman.

Received: (2016/04/16)

Accepted: (2016/06/27)

Abstract

Aim: The aim of this study was to evaluate administrators and librarians working in academic libraries about the skills, knowledge and information science specialists, duties and responsibilities in the future of information science and the future of this science.

Methodology: The present study was a comparative survey and the population of all the managers and librarians working in public libraries, university centers are located in Tehran. The data is collected using a questionnaire made that items of information and knowledge derived from science texts have been made.

Findings: The findings of this study show that between administrators and librarians working in academic libraries, librarians in the future and the future of the required skills and knowledge of information science in Iran there is a significant difference but between administrators and librarians working in academic libraries of the future role and responsibilities of librarians and information there is no significant difference.

Results: The results show that Time of change in information science need to unity in future opinions combine their constructive comments both groups, as well as the surrounding text to make this solid foundation and a bright future and powerful makes clear.

Keywords

The future of Information Science and Knowledge, Librarians, Skills, Roles.

چکیده

هدف: هدف این پژوهش بررسی نگرش مدیران و کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاهی در مورد مهارت‌ها، وظایف و مسئولیت‌های آینده متخصصان علم اطلاعات و دانش‌شناسی و نیز فرآیند پیش‌روی این علم می‌باشد.

روش‌شناسی: این پژوهش با روش پیمایشی-تطبیقی انجام شده و جامعه آماری آن کلیه مدیران و کتابداران شاغل در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های دولتی مستقر در شهر تهران هستند. جمع‌آوری داده‌های این پژوهش از طریق پرسشنامه محقق‌ساخته‌ای که گویه‌های آن از متون تخصصی علم اطلاعات و دانش‌شناسی استخراج گردیده، صورت گرفته است.

یافته‌ها: یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که بین دیدگاه مدیران و کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاهی نسبت به مهارت‌های موردنیاز کتابداران در آینده و آینده علم اطلاعات و دانش‌شناسی در ایران تفاوت معناداری وجود دارد اما بین دیدگاه مدیران و کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاهی نسبت به نقش‌ها و مسئولیت‌های آینده کتابداران و اطلاع‌رسانان تفاوت معنی‌داری وجود ندارد.

نتیجه‌گیری: نتایج این پژوهش حاکی از آن است که دوران گذار و تغییر در علم اطلاعات و دانش‌شناسی نیاز به اتحاد در عقاید آینده‌ساز مدیران و کتابداران و تلفیق نظرات سازنده هر دو گروه و نیز احاطه کامل ایشان به این موضوع برای ساختن پایه‌های محکم و آینده روشن و قدرتمند را مبرهن می‌سازد.

واژه‌های کلیدی

آینده علم اطلاعات و دانش‌شناسی، توقعات و انتظارات، کتابداران و اطلاع‌رسانان، مهارت‌ها، نقش‌ها، نگرش.

* نویسنده مسئول: علی سادات موسوی

*Corresponding Author: Ali Sadat-Moosavi

Email : moosavi56@gmail.com

مقدمه

علم اطلاعات و دانش‌شناسی علمی است که به صورت میان‌رشته‌ای به انتخاب، تهیه، ذخیره، بازیابی و اشاعه اطلاعات می‌پردازد و امروز قابلیت‌های خود را در رویارویی با چالش‌های تشویش‌آور فناوری‌های آتی اطلاعات نشان داده است. فناوری اطلاعات پیوندی عمیق و غیرقابل‌انکار با دنیای سنتی علم اطلاعات و دانش‌شناسی برقرار کرده و آن را به رشته‌ای متحول و پویا بدل نموده است که همواره از محیط اطلاعاتی پیرامون خود تأثیر می‌پذیرد و بر آن تأثیر می‌گذارد (هالتون^۱، ۲۰۰۵).

فناوری اطلاعات کارکردهای کتابخانه‌ها را تحت‌الشعاع قرار داده و به‌عنوان عنصری مهم در امر برنامه‌ریزی کتابخانه حضور یافته است. شدت تغییرات متأثر از تحولات اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، صنعتی و فناوری، تعریف کتابخانه‌های امروزی و قلمرو فعالیت‌های آنها را باهاله‌ای از ابهام مواجه ساخته و مدیران را در برنامه‌ریزی‌های خود به چالش فراخوانده است. در گذشته مدیران کتابخانه‌های سنتی کمتر با تغییرات اساسی روبه‌رو می‌شدند، زیرا کتابخانه‌های سنتی در مقایسه با کتابخانه‌های مدرن، دارای جامعه‌ای با بافت مشخص‌تر، نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان آنها همگن‌تر، آهنگ رشد مجموعه‌سازی کندتر و تنوع مجموعه کمتر بوده است و معمولاً انتظار جامعه استفاده‌کننده آنها، در حد یا کمتر بوده‌اند. این وضعیت و انتظار پایین استفاده‌کنندگان از کتابخانه‌ها، مدیران و کتابداران را کمتر به تکاپو وامی‌داشت، زیرا مدیران با درک شرایط و خواسته‌های مراجعان به‌آسانی برنامه‌ریزی مناسب را تدارک می‌دیدند (خاطری و دیگران، ۱۳۸۶: ۱۶۸).

ورود فناوری به حیطه علم اطلاعات و دانش‌شناسی و اطلاع‌رسانی و نفوذ وب و شبکه جهانی در بازیابی اطلاعات و تغییرات و چالش‌هایی که فناوری اطلاعات و فناوری‌های نوین در علم اطلاعات و دانش‌شناسی و اطلاع‌رسانی پدید آورده است کتابداران را بر آن داشته که یاد بگیرند چگونه تغییر و فناوری را در فعالیت‌های روزمره خود به‌کار گیرند و خود و سازمان خود را به سمت فرآجوبی سوق دهند. در جریان متلاطم تغییرات، لازم است کتابداران توانمندی‌ها و خلاقیت‌های خود را توسعه بخشند تا بتوانند با دیدی آفرینش‌گر و مختص به خود، به کتابخانه خود، سازمان متولی آن و

جامعه استفاده‌کننده آن بنگرند (فدایی، ۱۳۸۸: ۱۴).

مروری بر سیر تکاملی علم اطلاعات و دانش‌شناسی گویای این واقعیت است که علی‌رغم تغییرات فناورانه و تحولات فرهنگی- اجتماعی در دهه‌های اخیر، این شاخه از دانش بشری اگرچه فراز و نشیب‌هایی را پشت سر گذاشته است، لیکن روش‌های آموزشی و پژوهشی مورداستفاده در آن از پیشرفته‌ای چشم‌گیری برخوردار نبوده است. بررسی مستندات تاریخی، نتایج پژوهش‌های محققان بنام این رشته و همچنین پژوهش‌های انجمن‌های حرفه‌ای حاکی از این است که با توجه به نیازهای متعدد جامعه اطلاعاتی و دگرگونی‌های متنوع در مدیریت منابع در سطوح خرد و کلان، علم اطلاعات و دانش‌شناسی ناگزیر به رشد و توسعه لازم می‌باشد تا بتواند جوابگوی این نیازها باشد (اپل^۲، ۲۰۰۸: ۴۰۷).

به باور پننمن^۳ (۱۹۹۳) کتابداران باید شکل‌دهنده آینده کتابخانه‌ها باشند نه اینکه کتابخانه‌ها دنباله‌رو آینده باشند و آینده آنها را شکل بدهند. کتابداران باید به این باور برسند که خودشان می‌توانند در اصلاحات نقش مثبت و مؤثری ایفا کنند. جهت تطابق کتابخانه‌ها با شرایط ضروری است که نگاه نقادانه آنها به حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی تقویت شده و با شناخت صحیح از وظایف آتی خود که همسو با تغییرات خواهند بود؛ گام‌هایی محکم و مفید در راه برآوردن نیاز اطلاعاتی کاربران بردارند. ضروری است که کتابخانه‌ها با بررسی‌های علمی مداوم به جامعه استفاده‌کننده کمک کنند تا آنها قادر باشند همگام با پیشرفت‌های فناوری بهره لازم را از اطلاعات ببرند.

برای همگام شدن با تحولات جدید و کسب آمادگی برای مواجهه با تغییرات پیش رو در آینده کتابخانه‌ها باید به سه کارکرد زیر بیشتر اهمیت دهند (باشکوه، ۱۳۸۵):

- کارکرد آموزشی: در محیط جدید که عنصر تغییر جزء لاینفک اجتماع شده، هر روز ابزارها، روش‌ها، وظایف و نقش کتابداران و همچنین تعامل استفاده‌کنندگان با کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی به‌گونه‌ای دیگر ظهور می‌کند. از این‌رو لازم است کتابخانه‌ها با اجرای طرح‌های توسعه سواد اطلاعاتی و ترویج فرهنگ یادگیری مستمر و پایدار، هم کتابداران را به‌عنوان واسطه‌های اطلاعاتی و هم استفاده‌کنندگان را به‌عنوان

2. Apple
3. Penniman

1. Halton

با این پیشرفت‌ها حرکت کنند یا اینکه همچنان خواستار استفاده از فناوری‌ها و مفاهیم سنتی و گذشته می‌باشند. با توجه به مطالب بیان شده تبیین و شناسایی دیدگاه افراد درگیر در علم اطلاعات و دانش‌شناسی در مورد چشم‌انداز و آینده این علم می‌تواند راهگشای آینده این علم در ایران و همگامی آن با غوغای پیشرفت‌های دنیای کنونی و فناوری‌های نوین اطلاعاتی باشد. لذا این پژوهش با تطبیق دیدگاه دو گروه مدیران و کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی در مورد نقش‌ها و مسئولیت‌های کتابداران در آینده به جستجوی جواب این سؤال می‌پردازد که آیا کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی در ایران این تغییرات را پذیرفته‌اند و همگام با قشر دانشگاهی و متناسب با فن‌ها و روش‌های جدید و پیشرفته فناوری اطلاعات، گام برمی‌دارند یا خیر؟ همچنین مطلبی که مورد پژوهش قرار می‌گیرد مهارت‌هایی است که مورد نیاز کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی مجهز به فناوری‌های نوین در ایران می‌باشد تا بتوانند در بازارهای پیچیده و رقابت‌های فشرده اطلاعاتی دوام بیاورند و بتوانند به‌عنوان عنصری مهم در امر مدیریت اطلاعات و ارتباطات، نقشی اساسی و محوری ایفا کنند.

پیشینه پژوهش

دانش (۱۳۸۵) به بررسی «مسئولیت‌ها، نقش‌ها، ویژگی‌ها و نیازهای آموزشی کتابداران نظام‌ها: مروری اجمالی بر پیشینه‌ها» پرداخته است که در همین راستا وظایف کتابداران نظام‌ها توسط فوت^۱ (۱۹۹۷) بررسی می‌شود و به سه گروه عمده تقسیم می‌شوند. وظایف خودکارسازی، وظایف میان فردی و وظایفی که به سیستم مربوط نیست. به‌نظر فوت، مهارت‌های مورد نیاز کتابداران نظام‌ها در کتابخانه‌های دانشگاهی از اواسط دهه ۱۹۸۰ بدون تغییر مانده است؛ البته او این موارد را بین سال‌های ۱۹۹۰ تا ۱۹۹۴ مورد بررسی قرار داده بود.

معرف‌زاده و صانعی (۱۳۸۵) نیز در پژوهشی تحت عنوان «بررسی نیروی انسانی و نیازهای مهارتی کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاهی استان خوزستان» تعداد ۱۷۲ نفر از کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاهی استان خوزستان، مورد بررسی قرار داده‌اند و نتایج کارشان نشان می‌دهد در حال حاضر بیشترین دوره‌های مورد نیاز

کاربران نهایی با دانش و تغییرات فناوری روزآمد هماهنگ کنند. کتابخانه‌ها در آینده با آموزش عالی و تحصیلات تکمیلی و دانشگاه‌های الکترونیکی مشارکت بیشتری خواهند داشت. این تغییرات، به جنبه آموزش کتابخانه‌ها بعد تازه‌ای خواهد بخشید.

- کارکرد پژوهشی: کتابخانه‌ها برای رویارویی با محیط جدید اطلاعاتی و پذیرش کارکردهای نوین و همچنین حل مسائل مطرح در سازمان نیازمند پژوهش هستند. لازم است کتابخانه‌ها برای حفظ موقعیت خویش و ارتقای بهره‌وری به آسیب‌شناسی و بررسی راه‌های برخورد با چالش‌های احتمالی به پژوهش روی آوردند. در یک کلام ضرورت دارد پژوهش به‌عنوان یک عنصر اطمینان‌بخش در متن برنامه‌ریزی و جهت‌گیری‌های کتابخانه‌ها به سوی آینده نقش انکارناپذیری داشته باشد.
- کارکرد اطلاع‌رسانی: نقش اطلاع‌رسانی کتابخانه‌ها با ورود فناوری ارتباطات و اطلاعات بارزتر شده است. کتابخانه‌ها به‌عنوان دروازه‌های اطلاعات، منابع اطلاعاتی را گزینش، تولید، سازمان‌دهی و به فرآوری اطلاعات می‌پردازند. از این حیث کتابخانه‌ها با داشتن مهارت‌های لازم در فرایند فرآوری اطلاعات در آگاهی‌رسانی به جامعه آینده پیش‌قدم خواهند بود. در حقیقت کتابخانه‌ها به‌عنوان کانون اصلی ارائه خدمات اطلاعاتی، عهده‌دار وظیفه خطیری خواهند شد که کارکرد اطلاع‌رسانی آنها به‌عنوان یک شاخص سنجش موفقیت کتابخانه‌ها، نزد کاربران نهایی به‌شمار خواهد رفت. برای اینکه چه امروز و چه در آینده کتابخانه‌ها در تحقق هدف اصلی خود یعنی «دسترسی به اطلاعات» موفق شوند، لازم است از هم‌اکنون با به‌کارگیری ابزارهای اطلاع‌رسانی و فراهم نمودن بستر و ساختار اطلاع‌رسانی مناسب به توسعه و تقویت خود در این زمینه بپردازند.

موضوع جهانی‌شدن و افزایش پیچیدگی‌های اطلاعاتی به همراه پیشرفت چشمگیر در فناوری، منجر به ضرورت توسعه مفاهیم و روش‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی و اطلاع‌رسانی شده است. با ظهور شرایط جدید باید دید که آیا کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی در ایران این تغییرات را خوب درک می‌کنند و آیا آنها می‌کوشند که خود را با این تغییرات وفق دهند و مطابق

نه تنها متخصص فناوری هستند، بلکه مدیر و مشاور نیز می‌باشند. همچنین، احراز چنین شغلی در کتابخانه‌های دانشگاهی و عمومی نیازمند حداقل یک سال تجربه کاری است و داشتن مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد علوم کتابداری یا کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی برای احراز شغل کتابدار نظام‌ها در کتابخانه‌های عمومی و اختصاصی، از ضروریات محسوب می‌شود.

زو و چن (۲۰۰۰) در دومین پژوهش خود اطلاعات جامعی را در رابطه با نقش کتابداران نظام‌ها، وظایف شغلی و نیازهای آموزشی این گروه از کتابداران ارائه نمودند. آنها برنامه هفت مدرسه کتابداری در آمریکا را که به آموزش کتابداران نظام‌ها تأکید دارند، بررسی نموده و در نهایت پیشنهادهایی به منظور طراحی برنامه درسی متناسب با آموزش کتابداران نظام‌ها ارائه می‌کنند. از حاصل دو پژوهشی که شو و چن در سال‌های ۱۹۹۹ و ۲۰۰۰ انجام دادند، پنج نکته به شرح زیر آشکار شد:

۱. نقش مهم کتابداران نظام‌ها و اهمیت روزافزون این حرفه در محیط اطلاعاتی.
 ۲. دانش، مهارت‌ها و قابلیت‌های لازم برای کتابداران نظام‌ها جهت انجام وظایف محوله.
 ۳. قابلیت‌ها و تجربیات موردنیاز کارفرمایان بالقوه و بالفعل در زمینه استخدام کتابداران نظام‌ها.
 ۴. اصلاح و تغییر برنامه درسی و تنظیم و تعدیل درس‌های مرتبط.
 ۵. ضرورت برنامه درسی برای آموزش کتابداران نظام‌ها.
- نتیجه پژوهش نخست دستیابی به اهداف اول و دوم بود؛ از حاصل پژوهش دوم به هدف سوم، چهارم و پنجم دست یافتند.

براساس پژوهش باد^۲ (۲۰۰۴) تصادفی بودن ورود کتابداران به حرفه کتابداری نظام‌ها توسط گوردون^۳ (۲۰۰۱) مطرح شد. وی مهم‌ترین دلیل ورود اکثر کتابداران را به شغل کتابداری نظام‌ها، تمایل به حل مشکلات کاربران می‌داند. او همچنین یادآور می‌شود که کتابداران باید نحوه کار و مهارت استفاده از فناوری‌های نوین رایانه‌ای را فراگیرند تا بتوانند به بهترین شکل پاسخگوی نیازهای گوناگون کاربران باشند؛ وی همچنین پیشنهادهایی برای افزایش توانایی‌ها و دانش کتابداران نظام‌ها ارائه می‌دهد که برخی از آنها عبارت‌اند از: انجام پژوهش‌های گوناگون در زمینه‌های مختلف علوم کتابداری

این کتابداران، فناوری‌های نوین است و آنها برای اینکه خود را با این تغییر و تحولات حاصل از فناوری‌های مدرن هماهنگ سازند و بتوانند بهترین و مفیدترین خدمات را در کمترین زمان ممکن به شکلی مطلوب ارائه دهند، باید در این زمینه‌ها آموزش‌های لازم را ببینند؛ که لازمه آن برنامه‌ریزی و تدارک این آموزش‌ها توسط مسئولان ذی‌ربط می‌باشد.

فدایی (۱۳۸۸) در مقاله‌ای با عنوان «آینده علم اطلاعات و دانش‌شناسی و اطلاع‌رسانی» بیان می‌دارد چنانچه با نگاهی نو به رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی نگریده شده این رشته می‌تواند قابلیت‌های خود را نشان دهد. پژوهش وی به این نتیجه می‌انجامد که کتابداری و اطلاع‌رسانی با مفهوم نو می‌تواند به تشکیل دانشکده‌ای با حداقل ۷ رشته شامل گروه مرجع، فناوری اطلاعات، مدیریت و بهره‌وری اطلاعات، یادمانه‌ها (آرشیو) و نسخ خطی و... بیانجامد.

والجو (۱۹۹۸) در بررسی آموزش فناوری اطلاعات به نسل تازه کتابداران در کشورهای در حال رشد، بیان می‌کنند که برای فائق آمدن بر چالش‌های جامعه اطلاعاتی و برآورده کردن خواسته‌های آن، به تربیت نسل جدیدی از کتابداران در حوزه روش‌های نوین ذخیره و بازیابی اطلاعات نیاز است. تولید و عرضه بی‌حدوحدصر اطلاعات، گسترده شدن افق‌های فکری و فرهنگی، ظهور فناوری‌های نوین، پیشرفته‌ای فناوری پردازش اطلاعات و افزایش روزافزون حوزه‌های موضوعی و رشته‌های جدید، مشخصه‌های دنیای امروز هستند که مسائل اطلاعاتی متعددی را با خود همراه کرده‌اند. حل این مسائل تنها از طریق درک صحیح موقعیت و آگاهی از چگونگی تولید و زایش اطلاعات، ذخیره، بازیابی، اشاعه و استفاده آن میسر است.

زو و چن^۱ (۱۹۹۹) با بررسی ۱۳۳ آگهی استخدامی کتابداران نظام‌ها در کتابخانه‌های آمریکا از سال ۱۹۹۶ تا ۱۹۹۷ دریافتند که نقش کتابداران نظام‌ها در محیط اطلاعاتی در حال تغییر بوده و دارای اهمیت زیادی می‌باشد. آنها به این نتیجه رسیدند که با وجود اینکه ممکن است نقش‌ها و وظایف کتابداران نظام‌ها در انواع مختلف کتابخانه‌ها متفاوت باشد، اما اغلب این نقش‌ها و وظایف در حال رشد و گسترش هستند. علاوه بر این موضوع، یافته‌ها حاکی از این است که کتابداران نظام‌ها

2. Budd
3. Gorden

1. Xu & Chen

ایران نسبت به مهارت‌های مورد نیاز متخصصان علم اطلاعات و دانش‌شناسی در آینده تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

۲. بین دیدگاه مدیران و کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی ایران نسبت به وظایف و مسئولیت‌های متخصصان علم اطلاعات و دانش‌شناسی در آینده تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

۳. بین دیدگاه مدیران و کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی ایران نسبت به آینده علم اطلاعات و دانش‌شناسی در ایران تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

روش تحقیق

پژوهش حاضر کاربردی و از نوع پژوهش‌های پیمایشی-تطبیقی می‌باشد. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. در این پژوهش به منظور سنجش پایایی از آزمون باز آزمایی استفاده شد؛ به طوری که پرسشنامه نهایی به عنوان پیش‌آزمون^۳ بین دو گروه از مدیران کتابخانه‌ها و کتابداران شاغل توزیع شد و سپس با استفاده از آزمون کروناخ به پایایی سؤالات پرداخته شد که پایایی سؤالات در رابطه با سؤالات مربوط به مهارت‌های کتابداران (۰.۸۵) و در سؤالات مربوط به وظایف و مسئولیت‌های کتابداران (۰.۸۳) و در سؤالات مربوط به آینده علم اطلاعات و دانش‌شناسی (۰.۸۹) به دست آمد. این پژوهش از ۲ جامعه آماری تشکیل شده است که عبارت‌اند از:

۱. جامعه آماری مدیران کتابخانه‌های دانشگاهی (شامل رؤسای کتابخانه، معاونان و سرپرستان بخش‌های مختلف کتابخانه).

۲. جامعه آماری کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاهی.

جامعه آماری پژوهش حاضر کلیه مدیران و کتابداران شاغل در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های دولتی مستقر در شهر تهران هستند که شامل ۷۵ نفر مدیر و ۱۹۵ نفر کتابدار می‌باشند. این دانشگاه‌ها عبارت‌اند از: تهران، تربیت مدرس، تربیت معلم، علم و صنعت، شهید بهشتی، علامه طباطبایی، صنعتی شریف، امیرکبیر، شاهد و دانشگاه صنعتی خواجه‌نصیرالدین طوسی. در کل جمعاً ۲۷۰ پرسشنامه برای این دو گروه از جامعه پژوهش

و مسائل مربوط به کتابخانه، انجام وظایف مربوط به شبکه کتابخانه و مشورت با کتابداران نظام‌های سایر کتابخانه‌ها، سازمان‌دهی دانش، مطالعه و یادگیری مستمر در زمینه فناوری‌های نوین و یادگیری نحوه پاسخ به پرسش‌های کاربران.

بریدینگ^۱ (۲۰۱۱) در مقاله‌ای به شرح تجربیات خود در مورد خودکارسازی کتابخانه‌ها می‌پردازد و نکاتی را پیرامون کتابداری نظام‌ها ذکر می‌کند. هدف مقاله او، ارائه تجربیات عملی در زمینه وظایف خودکارسازی و فناوری‌های نوین رایانه‌ای در مجموعه کتابخانه می‌باشد. در این راستا، وی یکی از مسئولیت‌های کتابداران نظام‌ها را راه‌اندازی و پشتیبانی سیستم خودکار کتابخانه می‌داند که تمام بخش‌های کتابخانه از قبیل امانت و فهرست‌نویسی را دربرمی‌گیرد. بریدینگ یادآور می‌شود که اگر این سیستم به درستی راه‌اندازی شود، تمام فعالیت‌های کتابخانه را خودکار می‌کند و موجب می‌گردد تمام امور تحت سیستم یکپارچه کتابخانه صورت پذیرد.

جوردن^۲ (۲۰۱۳) به طور خلاصه به وظایف کتابداران نظام‌ها اشاره می‌کند و برای دانشجویان کتابداری و علاقه‌مندان دیگری که خواستار ورود به این رشته هستند، توضیحاتی داده، سپس ویژگی‌های کتابداران نظام‌ها و اهمیت و توانایی‌های آنها را در انجام وظایفی که به کتابداری نظام‌ها مربوط می‌شود، مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد. جوردن در نهایت سیاهه‌ای از فناوری‌هایی را که افراد در هنگام ورود به این رشته می‌توانند برای کسب تجربه استفاده کنند، مورد بررسی قرار داده است. او در پایان گزارش خود به این نتیجه رسیده که فرصت‌های زیادی برای رشد مهارت‌های علمی و فنی کتابداران نظام‌ها وجود دارد و با اتصال به اینترنت و داشتن انگیزه یادگیری، می‌توان از این فرصت بیشترین بهره را گرفت. وی همچنین یادآور می‌شود که برای کتابداران نظام‌ها داشتن آمادگی و شرایط لازم برای مواجه شدن با تغییرات همیشگی فناوری‌ها، به اندازه داشتن مهارت‌های فنی حائز اهمیت و ارزش است.

فرضیه‌های تحقیق

برای این پژوهش سه فرضیه به شکل زیر مطرح می‌گردد:

۱. بین دیدگاه مدیران و کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی

پاسخ‌دادگان (با توجه به قسمت اول پرسشنامه) و در راستای اعتباربخشی به نتایج حاصل از پژوهش و با استفاده از آمار توصیفی به بررسی مشخصات (مدرک تحصیلی و سابقه کار) پاسخگویان در دو جامعه آماری پرداخته می‌شود. ویژگی‌ها جمعیت شناختی پاسخ‌دهندگان در جدول ذیل آمده است.

فرستاده شد که از این تعداد ۲۴۵ عدد پرسشنامه برگشت داده شد که در نهایت پس از حذف پرسشنامه‌های ناقص، تجزیه تحلیل نهایی داده‌ها بر روی ۲۳۲ پرسشنامه (۵۳ پرسشنامه متعلق به مدیران و ۱۷۹ پرسشنامه متعلق به کتابداران) انجام گرفته است.

یافته‌های تحقیق

در این قسمت به منظور آشنایی با ویژگی‌ها عمومی

جدول ۱. مشخصات تحصیلی و سابقه کار دو جامعه آماری

مدرک تحصیلی	مدیران کتابخانه‌ها		کتابداران	
	شماره	درصد	شماره	درصد
کارشناسی	۴	۷/۵۵٪	۱۱۳	۶۳/۱۳٪
کارشناسی ارشد	۳۸	۷۱/۷۰٪	۶۳	۳۵/۲۰٪
دکتری تخصصی	۱۱	۲۰/۷۵٪	۳	۱/۶۸٪
سابقه کار				
کمتر از ۵ سال	۲	۳/۷۷٪	۲۲	۱۲/۲۹٪
بین ۶ تا ۱۵ سال	۴۳	۸۱/۱۳٪	۵۴	۳۰/۱۷٪
بین ۱۶ تا ۲۵ سال	۵	۹/۴۳٪	۶۲	۳۴/۶۴٪
بیش از ۲۶ سال	۳	۵/۶۶٪	۴۱	۲۲/۹۱٪

را دارند ۸۱/۱۳ درصد بین ۶ تا ۱۵ سال سابقه کار دارند و ۹/۴۳ درصد بین ۱۶ تا ۲۵ سال و ۵/۶۶ درصد نیز بیش از ۲۶ سال سابقه دارند.

- نتایج آزمون فرضیه اول پژوهش

بین دیدگاه مدیران و کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاهی نسبت به مهارت‌های موردنیاز برای علم اطلاعات و دانش‌شناسی و اطلاع‌رسانی در آینده تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

اطلاعات مندرج در جدول ۲ و ۳ خلاصه‌ای از داده‌های استخراج شده از پرسشنامه‌های دریافتی در رابطه با فرضیه اول پژوهش می‌باشد. جدول ۲ اطلاعات مربوط به مهارت‌های موردنیاز کتابداران از دیدگاه مدیران کتابخانه‌های دانشگاهی را نشان می‌دهد.

بر اساس جدول شماره ۱ از بین آزمودنی‌های پاسخگوی مورد بررسی انتخاب شده از جامعه کتابداران ۱۱۳ نفر معادل (۶۳/۱۳ درصد) دارای مدرک کارشناسی، ۶۳ نفر (۳۵/۲۰ درصد) دارای مدرک کارشناسی ارشد و ۳ نفر (۱/۶۸ درصد) دارای مدرک دکتری تخصصی می‌باشند. علاوه بر این از بین این گروه (۱۲/۲۹ درصد) کمتر از ۵ سال، (۳۰/۱۷ درصد) بین ۶ تا ۱۵ سال، (۳۴/۶۴ درصد) بین ۱۶ تا ۲۵ سال و (۲۲/۹۱ درصد) بیش از ۲۶ سال سابقه کار در این حرفه را دارا هستند اما مشخصات مدیران پاسخگو بدین شرح است که ۴ نفر معادل (۷/۵۵ درصد) دارای مدرک کارشناسی، ۳۸ نفر معادل (۷۱/۷۰ درصد) دارای مدرک کارشناسی ارشد و ۱۱ نفر معادل (۲۰/۷۵ درصد) دارای دکتری تخصصی هستند که از این تعداد ۳/۷۷ درصد کمتر از ۵ سال سابقه کار در این سمت

جدول ۲. گویه‌های مربوط به مهارت‌های موردنیاز کتابداران از دید مدیران کتابخانه‌ها

مهارت‌ها	کاملاً موافقم	موافقم	بدون نظر	مخالفم	کاملاً مخالفم
داشتن مهارت مسأله‌یابی در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی و اطلاع‌رسانی	۳۹	۱۲	۲	۰	۰
داشتن مهارت در مشاوره اطلاعاتی و پژوهشی با کاربران	۳۰	۱۱	۸	۴	۰
داشتن مهارت در طراحی صفحات وب با رویکرد کاربرمدارانه	۲۰	۱۹	۱۱	۲	۱
داشتن مهارت در کار با کامپیوتر و نرم‌افزارهای اطلاعاتی	۳۱	۱۰	۱۰	۲	۰
داشتن مهارت برنامه‌ریزی برای اشتراک منابع	۱۹	۱۷	۱۲	۴	۱
داشتن مهارت در ایجاد روابط اجتماعی	۳۱	۱۹	۳	۰	۰
داشتن مهارت در برقراری ارتباط میان فردی با مراجعان	۳۶	۱۶	۱	۰	۰
توانایی درک متون علمی خارجی	۲۴	۱۷	۱۰	۱	۱
داشتن مهارت در برنامه‌ریزی و ارائه انواع کارگاه‌های آموزش کاربران	۳۳	۱۲	۷	۱	۰
داشتن مهارت در مدیریت یکپارچه اطلاعات	۴۱	۱۰	۲	۰	۰
داشتن مهارت در شناخت محیط شبکه‌ای و الکترونیکی	۴۱	۱۲	۰	۰	۰
داشتن مهارت در تحلیل و ارزیابی انواع منابع اطلاعاتی	۴۳	۱۰	۰	۰	۰
داشتن مهارت در انتخاب و کاربرد بهینه انواع فناوری‌های نوین اطلاعاتی	۳۵	۱۷	۱	۰	۰
داشتن مهارت در تحلیل هزینه - فایده در مورد فناوری‌های اطلاعاتی و نظام‌های اطلاعاتی	۳۰	۱۷	۵	۱	۰
داشتن مهارت در طراحی و یا کمک به طراحی پایگاه‌های اطلاعاتی کاربرمدار	۴۱	۱۰	۲	۰	۰
داشتن مهارت سنجش عملکرد و خدمات اطلاعاتی	۳۱	۱۴	۷	۱	۰
توانایی در حل مسائل و مشکلات	۲۶	۲۲	۵	۰	۰
داشتن خلاقیت	۲۷	۲۲	۳	۱	۰
مهارت در فن‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی	۳۴	۱۹	۰	۰	۰
مهارت در تصمیم‌گیری	۳۰	۲۱	۲	۰	۰

نشان می‌دهد.

جدول ۳ اطلاعات مربوط به مهارت‌های موردنیاز

کتابداران از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی را

جدول ۳. گویه‌های مربوط به مهارت‌های موردنیاز کتابداران از دید کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاهی

مهارت‌ها	کاملاً موافقم	موافقم	بدون نظر	مخالفم	کاملاً مخالفم
داشتن مهارت مسأله‌یابی در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی و اطلاع‌رسانی	۴۳	۸۰	۴۹	۷	۰
داشتن مهارت در مشاوره اطلاعاتی و پژوهشی با کاربران	۴۵	۷۹	۴۷	۸	۰
داشتن مهارت در طراحی صفحات وب با رویکرد کاربرمدارانه	۳۱	۴۰	۷۸	۲۵	۵
داشتن مهارت در کار با کامپیوتر و نرم‌افزارهای اطلاعاتی	۴۱	۴۲	۷۹	۱۳	۴
داشتن مهارت برنامه‌ریزی برای اشتراک منابع	۳۲	۴۸	۸۲	۱۴	۳
داشتن مهارت در ایجاد روابط اجتماعی	۵۶	۹۱	۲۸	۴	۰
داشتن مهارت در برقراری ارتباط میان فردی با مراجعان	۵۰	۹۷	۲۷	۵	۰
توانایی درک متون علمی خارجی	۲۱	۳۹	۸۸	۲۵	۶
داشتن مهارت در برنامه‌ریزی و ارائه انواع کارگاه‌های آموزش کاربران	۲۰	۴۰	۸۳	۳۱	۵
داشتن مهارت در مدیریت یکپارچه اطلاعات	۳۲	۴۹	۷۸	۱۸	۲
داشتن مهارت در شناخت محیط شبکه‌ای و الکترونیکی	۵۱	۹۶	۲۹	۳	۰
داشتن مهارت در تحلیل و ارزیابی انواع منابع اطلاعاتی	۴۱	۱۰۴	۳۴	۰	۰
داشتن مهارت در انتخاب و کاربرد بهینه انواع فناوری‌های نوین اطلاعاتی	۳۲	۵۲	۷۸	۱۴	۳

ادامه‌ی جدول ۳.

مهارت‌ها	کاملاً موافقم	موافقم	بدون نظر	مخالقم	کاملاً مخالفم
داشتن مهارت در تحلیل هزینه - فایده در مورد فناوری‌های اطلاعاتی و نظام‌های اطلاعاتی	۳۴	۵۱	۸۱	۱۲	۱
داشتن مهارت در طراحی و یا کمک به طراحی پایگاه‌های اطلاعاتی کاربرمدار	۱۹	۳۹	۳۸	۳۰	۸
داشتن مهارت سنجش عملکرد و خدمات اطلاعاتی	۲۱	۳۸	۸۰	۲۸	۱۰
توانایی در حل مسائل و مشکلات	۳۰	۸۶	۵۷	۴	۲
داشتن خلاقیت	۲۱	۹۳	۵۰	۱۱	۴
مهارت در فن‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی	۵۸	۱۰۰	۲۰	۱	۰
مهارت در تصمیم‌گیری	۳۴	۹۳	۳۹	۸	۵

مهارت‌های موردنیاز برای کتابداران قرار گرفته‌اند که با استفاده از آزمون تی به این امر پرداخته‌ایم.

تأیید یا رد فرضیه اول پژوهش منوط به تأیید یا رد گزاره‌ها و اجزاء (فرضیه‌های فرعی) است که تحت عنوان

جدول ۴. میانگین دیدگاه مدیران و کتابداران نسبت به مهارت‌های موردنیاز برای علم اطلاعات و دانش‌شناسی و اطلاع‌رسانی در آینده

سمت	تعداد N	میانگین Mean
مدیران	۵۳	۴۵۰۰.۲۱
کتابداران	۱۷۹	۳۰۷۰.۱۹

مهارت‌های موردنیاز کتابداران

جدول ۵. بررسی تفاوت دیدگاه مدیران و کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاهی نسبت به مهارت‌های...

مقدار F	سطح معنی‌داری	مقدار t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری دوطرفه
۳۶/۵۰۵	۰/۰۰۰	۷/۶۳۳	۲۸۳	۰/۰۰۰
	با فرض برابری واریانس‌ها			
	۰/۰۰۰	۸/۹۸۷	۲۷۵/۴۱۸	۰/۰۰۰
	با فرض نابرابری واریانس‌ها			

- نتایج آزمون فرضیه دوم پژوهش -
بین دیدگاه مدیران و کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاهی نسبت به وظایف و مسئولیت‌های و نقش کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی در آینده تفاوت معنی‌داری وجود دارد.
اطلاعات مندرج در جدول ۶ و ۷ خلاصه‌ای از داده‌های استخراج شده از پرسشنامه‌های دریافتی در رابطه با فرضیه دوم پژوهش می‌باشد. جدول ۶ اطلاعات مربوط به وظایف و مسئولیت‌های مورد نیاز کتابداران از دیدگاه مدیران کتابخانه‌های دانشگاهی را نشان می‌دهد.

چنانچه از نتایج آزمون تی مشخص است بین دیدگاه مدیران و کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاهی نسبت به مهارت‌های موردنیاز برای علم اطلاعات و دانش‌شناسی و اطلاع‌رسانی در آینده تفاوت معنی‌داری وجود دارد. به عبارت دیگر سطح معناداری ما از ۰/۰۵ کمتر است در نتیجه فرضیه پژوهش پذیرفته می‌شود؛ در نتیجه می‌توان گفت که تفاوت معنی‌داری بین دیدگاه مدیران کتابخانه‌های دانشگاهی و کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی نسبت به مهارت‌های مورد نیاز برای علم اطلاعات و دانش‌شناسی و اطلاع‌رسانی وجود دارد.

جدول ۶. گویه‌های مربوط به وظایف و مسئولیت‌های کتابداران از دید مدیران کتابخانه‌ها

کاملاً مخالفم	مخالفم	بدون نظر	مواقفم	کاملاً موافقم	وظایف و مسئولیت‌های کتابداران
۰	۰	۷	۱۹	۲۷	کمک به کاربران در جستجو و دسترسی به منابع الکترونیکی
۰	۰	۸	۱۴	۳۱	کمک در فرایند ارائه کلیه خدمات الکترونیکی کتابخانه
۱	۱	۱۳	۱۴	۲۴	سازمان‌دهی، نگهداری و توسعه پایگاه‌های اطلاعاتی
۰	۰	۵	۱۸	۳۰	آرشیو منابع الکترونیکی و مدیریت پروژه‌های آرشیو وب
۱	۴	۱۸	۲۰	۱۰	مدیریت و توسعه پایگاه‌های تصاویر دیجیتال
۰	۰	۹	۲۰	۲۴	سازمان‌دهی و هدایت امور مربوط به واسپاری‌های الکترونیکی
۰	۰	۹	۲۲	۲۲	مدیریت پایگاه‌های اطلاعاتی در کتابخانه‌های دانشگاهی
۱	۱۵	۱۸	۹	۱۰	شناسایی، خرید و تمدید اشتراک پایگاه‌های مجلات الکترونیکی
۱	۳	۱۹	۱۵	۱۵	مدیریت پروژه در کتابخانه نظیر توسعه فهرست‌های وبی
۰	۰	۱۳	۱۵	۲۵	کمک به اعضای هیئت‌علمی در فرایند پژوهش
۱	۱	۱۳	۱۶	۲۲	همکاری در فرایند توسعه نظام‌ها
۱	۴	۱۷	۱۶	۱۵	مدیریت منابع داده‌های فنی در کتابخانه‌های تخصصی
۱	۵	۱۷	۱۹	۱۱	سازمان‌دهی و ارائه خدمات منابع دیداری
۳	۴	۹	۱۸	۱۹	مدیریت کلیه امور مربوط به وب‌سایت و سرور کتابخانه
۰	۰	۵	۲۰	۲۸	کمک به دانشجویان در فرایند پژوهش

کتابخانه‌های دانشگاهی را نشان می‌دهد.

جدول ۷ اطلاعات مربوط به وظایف و مسئولیت‌های موردنیاز کتابداران از دیدگاه کتابداران

جدول ۷. گویه‌های مربوط به نقش، وظایف و مسئولیت‌های کتابداران از دید کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاهی

کاملاً مخالفم	مخالفم	بدون نظر	مواقفم	کاملاً موافقم	وظایف و مسئولیت‌های کتابداران
۰	۰	۵	۹۳	۸۱	کمک به کاربران در جستجو و دسترسی به منابع الکترونیکی
۰	۰	۴	۸۹	۸۶	کمک در فرایند ارائه کلیه خدمات الکترونیکی کتابخانه
۴	۶	۲۰	۸۹	۶۰	سازمان‌دهی، نگهداری و توسعه پایگاه‌های اطلاعاتی
۰	۰	۴	۸۸	۸۷	آرشیو منابع الکترونیکی و مدیریت پروژه‌های آرشیو وب
۶	۶	۲۲	۸۵	۶۰	مدیریت و توسعه پایگاه‌های تصاویر دیجیتال
۲	۱	۷	۹۰	۷۹	سازمان‌دهی و هدایت امور مربوط به واسپاری‌های الکترونیکی
۲	۲	۱۶	۹۰	۶۹	مدیریت پایگاه‌های اطلاعاتی در کتابخانه‌های دانشگاهی
۲۶	۵۶	۳۲	۳۵	۳۰	شناسایی، خرید و تمدید اشتراک پایگاه‌های مجلات الکترونیکی
۴	۲	۲۶	۷۸	۶۹	مدیریت پروژه در کتابخانه نظیر توسعه فهرست‌های وبی
۰	۰	۵	۹۰	۸۴	کمک به اعضای هیئت‌علمی در فرایند پژوهش
۰	۰	۱۶	۸۱	۸۳	همکاری در فرایند توسعه نظام‌ها
۰	۰	۵	۸۷	۸۷	مدیریت منابع داده‌های فنی در کتابخانه‌های تخصصی
۷	۱۵	۱۲	۸۶	۶۱	سازمان‌دهی و ارائه خدمات منابع دیداری
۷	۱۷	۱۴	۸۴	۵۹	مدیریت کلیه امور مربوط به وب‌سایت و سرور کتابخانه
۰	۱	۳	۸۹	۸۶	کمک به دانشجویان در فرایند پژوهش

یا رد فرضیه با هم برابر است به تأیید یا رد فرضیه مربوط به آنها می‌پردازیم. با توجه به پاسخ‌های داده‌شده از سوی پاسخگویان در دو جامعه آماری مدیران و کتابداران است با استفاده از آماره تی تست به تفاوت بین دیدگاه این دو گروه پرداخته شده است.

چون تأیید یا رد فرضیه دوم پژوهش منوط به تأیید یا رد گزاره‌ها و اجزایی است که تحت عنوان نقش‌ها، وظایف و مسئولیت کتابداران در آینده قرار گرفته‌اند؛ می‌باشد، ابتدا به تجزیه و تحلیل و بررسی این گزاره‌ها پرداخته و سپس با فرض اینکه وزن تمام گزاره‌ها در تأیید

جدول ۸. میانگین دیدگاه مدیران و کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاهی نسبت به وظایف

و مسئولیت‌های و نقش کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی در آینده

سمت	تعداد N	میانگین Mean
مدیران	۵۳	۳۴۰۰.۲۱
کتابداران	۱۷۹	۳۶۷۰.۲۱

نقش، وظایف و مسئولیت‌های کتابداران

جدول ۹. بررسی تفاوت دیدگاه مدیران و کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاهی نسبت به وظایف

آزمون F	سطح معنی‌داری	مقدار t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری دوطرفه
۳۶/۵۷۶	۰/۰۰۰	-۰/۷۲۴	۲۷۲	۰/۴۳۴
		-۰/۶۱۹	۱۱۱/۰۱۸	۰/۵۱۴

وظایف کتابداران

با فرض نابرابری واریانس‌ها

دانشگاهی نسبت به آینده علم اطلاعات و دانش‌شناسی و اطلاع‌رسانی تفاوت معنی‌داری وجود دارد. اطلاعات مندرج در جدول ۱۰ و ۱۱ خلاصه‌ای از داده‌های استخراج‌شده از پرسشنامه‌های دریافتی در رابطه با فرضیه سوم پژوهش می‌باشد. جدول ۱۰ اطلاعات مربوط به دیدگاه مدیران کتابخانه‌های دانشگاهی نسبت به آینده علم اطلاعات و دانش‌شناسی را نشان می‌دهد.

چنانچه از نتایج آزمون تی مشخص است بین دیدگاه بین دیدگاه مدیران و کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاهی نسبت به وظایف و مسئولیت‌های کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی در آینده تفاوت معنی‌داری وجود ندارد، به عبارت دیگر سطح معناداری ما از ۰/۰۵ بیشتر است در نتیجه فرضیه ما پذیرفته نمی‌شود.

نتایج آزمون فرضیه سوم پژوهش

بین دیدگاه مدیران و کتابداران شاغل در کتابخانه‌های

جدول ۱۰. گویه‌های مربوط به دیدگاه مدیران نسبت به آینده علم اطلاعات و دانش‌شناسی

کاملاً موافقم	موافقم	بدون نظر	مخالفم	کاملاً مخالفم
۲۷	۱۸	۷	۱	۰
۲۱	۲۱	۸	۱	۰
۳۱	۲۲	۰	۰	۰
۳۰	۱۹	۲	۲	۰

دیدگاه مدیران نسبت به آینده علم اطلاعات و دانش‌شناسی

در آینده تحولات سریع و زیادی در این رشته ایجاد می‌شود

در آینده نیاز به آموزش کتابداران، افزایش خواهد یافت.

در آینده نیاز به کارکنانی که دارای چندین تخصص و مهارت هستند، افزایش خواهد یافت.

در آینده نزدیک به خاطر وجود اینترنت و پایگاه‌های اطلاعاتی نقش کتابدار حذف خواهد شد

ادامه ی جدول ۱۰.

کاملاً مخالفم	مخالفم	بدون نظر	موافقم	کاملاً موافقم	دیدگاه مدیران نسبت به آینده علم اطلاعات و دانش شناسی
۰	۰	۰	۱۲	۴۱	در آینده، به واسطه تغییرات در حوزه فناوری اطلاعات ممکن است مستلزم باز مفهوم سازی نقش کتابدار باشد
۰	۰	۱۰	۲۱	۲۲	کتابداران آینده تلاش بیشتری برای ارائه خدمات مشاوره و راهنمایی افراد در جهت جستجوی اطلاعات خواهند کرد
۰	۰	۱۲	۹	۳۲	در آینده، به خاطر گسترش شبکه های ارتباطی افراد دچار سردرگمی در پیدا کردن منبع خود شده و نقش کتابدار سنگین تر خواهد شد.
۰	۰	۰	۱۰	۴۳	در آینده بخش قابل توجهی از وظایف کتابدار تحت تأثیر سریع فناوری اطلاعات، به ویژه افزایش عظیم اطلاعات قابل جستجو در خارج از کتابخانه شکل خواهد گرفت.
۰		۴	۱۴	۳۵	در آینده، شبکه اطلاع رسانی همگانی، گسترش خواهد یافت.
۰	۳	۶	۲۴	۲۰	در آینده، شبکه های کامپیوتری برای ارائه خدمات بهتر، اطلاعات لازم را فراهم خواهند نمود.
۰	۱	۶	۱۸	۲۸	در آینده، نیاز به کتابدار برای یافتن اطلاعات در بین اساتید و مراجعه کنندگان بیشتر خواهد شد

دانش شناسی را نشان می دهد.

جدول ۱۱ اطلاعات مربوط به دیدگاه کتابداران

کتابخانه های دانشگاهی نسبت به آینده علم اطلاعات و

جدول ۱۱. گویه های مربوط به دیدگاه کتابداران نسبت به آینده علم اطلاعات و دانش شناسی

کاملاً مخالفم	مخالفم	بدون نظر	موافقم	کاملاً موافقم	دیدگاه کتابداران نسبت به آینده علم اطلاعات و دانش شناسی
۱	۱	۶۲	۸۳	۳۲	در آینده تحولات سریع و زیادی در این رشته ایجاد می شود
۳	۷	۵۵	۹۱	۲۳	در آینده نیاز به آموزش کتابداران، افزایش خواهد یافت.
۱	۲	۲۶	۱۰۰	۵۰	در آینده نیاز به کارکنانی که دارای چندین تخصص و مهارت هستند، افزایش خواهد یافت.
۱	۴	۳۱	۱۱۰	۳۳	در آینده نزدیک به خاطر وجود اینترنت و پایگاه های اطلاعاتی نقش کتابدار حذف خواهد شد
۰	۰	۳۲	۱۰۵	۴۲	در آینده، به واسطه تغییرات در حوزه فناوری اطلاعات ممکن است مستلزم باز مفهوم سازی نقش کتابدار باشد
۴	۸	۸۳	۵۰	۳۴	کتابداران آینده تلاش بیشتری برای ارائه خدمات مشاوره و راهنمایی فراد در جهت جستجوی اطلاعات خواهند کرد
۰	۳	۲۹	۹۳	۵۴	در آینده، به خاطر گسترش شبکه های ارتباطی افراد دچار سردرگمی در پیدا کردن منبع خود شده و نقش کتابدار سنگین تر خواهد شد
۰	۷	۸۱	۶۱	۳۰	در آینده بخش قابل توجهی از وظایف کتابدار تحت تأثیر سریع فناوری اطلاعات، به ویژه افزایش عظیم اطلاعات قابل جستجو در خارج از کتابخانه شکل خواهد گرفت.
۲	۶	۵۹	۸۰	۳۲	در آینده، شبکه اطلاع رسانی همگانی، گسترش خواهد یافت.
۳	۸	۵۰	۹۵	۲۳	در آینده، شبکه های کامپیوتری برای ارائه خدمات بهتر، اطلاعات لازم را فراهم خواهند نمود.
۱	۲	۲۷	۹۰	۵۹	در آینده، نیاز به کتابدار برای یافتن اطلاعات در بین اساتید و مراجعه کنندگان بیشتر خواهد شد

سیس بر اساس این جداول به بررسی میانگین تفاوت‌ها بین این دو دیدگاه پرداخته شده است.

جداول فوق که به توصیف تفاوت دیدگاه مدیران و کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاهی در این امر نسبت به آینده علم اطلاعات و دانش‌شناسی پرداخته‌اند

جدول ۱۲. میانگین دیدگاه مدیران و کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاهی

نسبت به آینده علم اطلاعات و دانش‌شناسی و اطلاع‌رسانی

میانگین Mean	تعداد N	سمت	
۳۷۰۰.۲۱	۵۳	مدیران	آینده علم اطلاعات و دانش‌شناسی
۳۲۷۰.۱۸	۱۷۹	کتابداران	

جدول ۱۳. بررسی تفاوت دیدگاه مدیران و کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاهی نسبت به آینده...

آزمون F سطح معنی‌داری مقدار t درجه آزادی سطح معنی‌داری دوطرفه

۱/۸۹۲	۰/۱۶۹	۲/۷۵۲	۲۷۱	۰/۰۰۳	با فرض برابری واریانس‌ها
		۲/۶۵۱	۱۴۹/۳۹۳	۰/۰۰۵	با فرض نابرابری واریانس‌ها

مهارت‌های موردنیاز کتابداران

دگرگونی‌های متنوع مدیریت منابع در سطوح خرد و کلان، علم اطلاعات و دانش‌شناسی ناگزیر به رشد و توسعه لازم می‌باشد تا بتواند جوابگوی این نیازها باشد. این پژوهش جهت تبیین چشم‌انداز و آینده علم اطلاعات و دانش‌شناسی ایران به تطبیق دیدگاه دو جامعه مدیران و شاغلین در کتابخانه‌های دانشگاهی تحت نظارت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری پرداخت. نتایج حاصل از این پژوهش حاکی از وجود تفاوت معنی‌دار بین دیدگاه مدیران و افراد شاغل در علم علم اطلاعات و دانش‌شناسی نسبت به مهارت‌های موردنیاز کتابداران و اطلاع‌رسانان در آینده بود. این امر نشان‌دهنده نیاز به تمهیدات همسوگرایانه جهت نزدیک کردن این دو طیف نگاه به یکدیگر است زیرا مدیرانی که برنامه‌ریز برنامه‌های آموزشی مهارت‌های موردنیاز کتابداران هستند باید با نگاهی همدلانه دیدگاه‌های منبعث از نظرات کتابداران را در طرح مهارت‌های مورد نیاز بگنجانند و بدیهی است که اختلاف نظر در این دو دیدگاه زاینده ناهماهنگی میان آنچه کتابداران احساس نیاز می‌کنند و آنچه برایشان برنامه‌ریزی می‌شود، خواهد بود. پژوهش‌های

چنانچه از نتایج آزمون تی مشخص است بین دیدگاه مدیران و کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاهی نسبت به آینده علم علم اطلاعات و دانش‌شناسی و اطلاع‌رسانی تفاوت معنی‌داری وجود دارد، به عبارت دیگر سطح معناداری ما از ۰/۰۵ کمتر است در نتیجه فرضیه ما پذیرفته می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

مروری بر سیر تکاملی علم اطلاعات و دانش‌شناسی گویای این واقعیت است که علی‌رغم تغییرات فناورانه و تحولات اجتماعی، فرهنگی، فناورانه و... دهه‌های اخیر، این شاخه از دانش بشری اگرچه فراز و نشیب‌هایی را پشت سر گذاشته است، لیکن روش‌های آموزشی و پژوهشی مورد استفاده در آن از پیشرفته‌ای چشم‌گیری برخوردار نبوده است. بررسی مستندات تاریخی، نتایج پژوهش‌های محققان بنام این رشته و همچنین پژوهش‌های انجمن‌های حرفه‌ای حاکی از این است که با توجه به نیازهای متعدد جامعه اطلاعاتی و

پیشنهادات

با توجه به تأکید این پژوهش بر مهارت‌ها و مسئولیت‌های موردنیاز کتابداران و اطلاع‌رسانان در آینده و بررسی نگرش متصدیان حوزه علم اطلاعات در این خصوص می‌توان از نتایج این پژوهش در برنامه‌ریزی برای کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی موردنیاز شاغلین و متخصصان علم اطلاعات و دانش‌شناسی و نیز تعریف وظایف و مسئولیت‌های ایشان با توجه به نیازهای نوین و انتظارات موجود استفاده کرد. از طرف دیگر آگاهی از نیازها و انتظارات آینده علم اطلاعات و دانش‌شناسی در برنامه‌ریزی درسی و تعیین سرفصل‌های آموزشی برای دانشجویان این رشته نیز خالی از لطف نخواهد بود.

منابع

باشکوه، اکبر (۱۳۸۵). "بررسی میزان انطباق نتایج ارزشیابی عملکرد کارکنان با توانمندی شغلی آنان از دیدگاه کارکنان و مدیران سازمان تأمین اجتماعی شهرستان اردبیل"، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، رشته برنامه‌ریزی آموزشی.

خاطری، نسرين و دیگران (۱۳۸۶). "دیدگاه مدیران و کارکنان دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی نسبت به میزان برخورداری کارکنان از مؤلفه‌های توانمندسازی"، دوماهنامه پژوهنده، ۵۷: ۱۶۱-۱۶۹.

دانش، فرشید (۱۳۸۵). "بررسی مسئولیت‌ها، نقش‌ها، ویژگی‌ها و نیازهای آموزشی کتابداران نظام‌ها: مروری اجمالی بر پیشینه‌ها"، فصلنامه علم اطلاعات و دانش‌شناسی و اطلاع‌رسانی، ۳۳: ۹۱-۱۰۲.

فدایی، غلامرضا (۱۳۸۸). "آینده علم اطلاعات و دانش‌شناسی و اطلاع‌رسانی". پژوهشات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی، ۴۶ (۴۹): ۳۴-۱۳.

معرف زاده، عبدالحمید؛ صانعی‌دهکردی پرستو (۱۳۸۵). "بررسی نیروی انسانی و نیازهای مهارتی کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاهی استان خوزستان"، فصلنامه علم اطلاعات و دانش‌شناسی و اطلاع‌رسانی، ۳۵: ۱۲۴-۱۰۷.

والجو، رزام (۱۹۹۸). "آموزش فناوری اطلاعات به نسل تازه کتابداران در کشورهای در حال رشد"، ترجمه فرامرز مسعودی، فصلنامه کتاب، ۹ (۳-۴): ۱۱۱-۱۰۱.

والجو (۱۹۹۸)، ویلسون (۱۹۹۸) و معرف‌زاده و صانعی (۱۳۸۵) نیز با این مهم هم‌راستا می‌باشد. این پژوهش همچنین نشان داد که بین دیدگاه مدیران و افراد شاغل در علم اطلاعات و دانش‌شناسی نسبت به وظایف و مسئولیت‌های آینده کتابداران و اطلاع‌رسانان تفاوت معناداری وجود ندارد. تطبیق دیدگاه این دو گروه نقش‌آفرین در علم اطلاعات و دانش‌شناسی افقی دل‌انگیز را به تصویر می‌کشد زیرا نشان‌دهنده تطابق آنچه در آینده کتابداران وظیفه خود می‌دانند و آنچه از آنها انتظار می‌رود، است. بدیهی است آگاهی از ظایفی که اجرای درست آنها مستلزم وجود توانایی قضاوت مستقل و مبتنی بر شناخت عناصر خدمات اطلاعات و دانش‌شناسی است، بخش حیاتی اعتلای علم خدمت‌مدار اطلاعات را می‌سازد. تسلط و پیوند با وظایف کتابداری تعبیر و تفسیر درست روح این علم را می‌طلبد زیرا مقدمه‌ای بر درک کامل اصول و اهداف کلی کتابخانه‌ها خواهد بود. زو و چن (۲۰۰۰) و جوردن^۱ (۲۰۱۳) نیز در پژوهش‌های خود با این امر هم‌عقیده بوده‌اند. نتایج این پژوهش همچنین حاکی از این بود که بین دیدگاه این دو گروه نسبت به آینده علم اطلاعات و دانش‌شناسی در ایران تفاوت معنی‌داری موجود است. قرن‌ها طول کشید تا کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی شکل منطقی خود را یافتند اما امروزه پیشرفت فناوری‌های نوین اطلاعاتی، به ویژه ترکیب پیشرفت‌های دائمی و یغماگر علوم رایانه و ارتباطات راه دور انقلابی در عرصه اطلاعات خلق کرده است و باعث تغییر نگرش‌ها به اهداف و شرح وظایف در حوزه اطلاعات اطلاع‌رسانی گردیده است، این امر در جریان نگاه مدیران کتابخانه‌ها و کتابداران نیز ساری است. پژوهش فدایی (۱۳۸۸) دورنمایی از آینده این علم را به‌صورت کلی به تصویر کشیده است؛ البته این نکته شایان ذکر است که امروزه با وجود این دوران گذار در جامعه علم ما نیاز به اتحاد در عقاید آینده‌ساز مدیران و کتابداران و تلفیق نظرات سازنده هر دو گروه برای ساختن فردایی روشن‌تر برای این علم بیش از پیش رخ نمایانده است.

- Apple, Mark. R. (2008). "Review Article—Bringing the Economy Back Into Educational Theory", *Educational Theory*, 36: 403-4011.
- Breeding, M. (2011). "Automation marketplace: the new frontier". *Library journal*, 136, 24_34.
- Budd, John M. (2004). "Academic Libraries and Knowledge:A Social Epistemology Framework," *Journal of Academic Librarianship*, 30: 261-267.
- Halton, Robert H (2005). "The Death of the Librarian in the (Post) Modern Electronic Information Age", *redefining the Librarian*, compiled by the 25th Anniversary Task Force of LIRT/ALA (Englewood, CO: Libraries Unlimited).
- Jordan, M. (2013). "The self-education of systems librarians." *Library Hi Tech*. 21: 273-279.
- Liu, Catherine(2005)."Trading in the Enlightenment for the New Age", *Common Review*, 3: 30–37.
- Penniman, W. (1993)." Shaping for libraries through leadership and research: libraries and the future". *Journal of the association for information science*. 23(4), 251_268.
- Wilson, T. C. (1998). *The systems librarian: Designing Roles, Defining Skills*. Chicago: American Library Association Publishing.
- Xu, H. & Chen, H. (1999). "What do employers expect? The educating systems librarian research project 1". *The Electronic Library*. 17: 171-179.
- Xu, H. & Chen, H. (2000). "Whom do employers actually hire? The educating system librarian research project 2. " *The Electronic Library*. 18: 171-183.